

Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života

Ladislav Hladký¹

Abstract: *Dayton Peace Agreements and Their Implementation*

The article provides a quick introduction to the Dayton Peace Agreements and discusses the problems of its institutionalization in the life of Bosnia and Herzegovina. The author gives a short historical perspective of the treaty, and current security, economic development, and ethnicity issues in the country. A general overview of the current state of Bosnia and Herzegovina is provided.

Keywords: *Bosnia and Herzegovina, Dayton Peace Agreements, IFOR, SFOR, EUFOR, Sarajevo, Brčko district, economic development, ethnicity*

21. listopadu 2005 uplynulo deset let od chvíle, kdy prezidentí Srbska, Chorvatska a Bosny a Hercegoviny, Slobodan Milošević, Franjo Tuđman a Alija Izetbegović, parafovali na americké Wright-Pattersonově vojenské základně u města Daytonu ve státě Ohio tzv. *daytonskou mírovou dohodu* (přesně vyjádřeno *Všeobecnou rámcovou dohodu o míru v Bosně a Hercegovině*). Definitivní text smlouvy byl pak podepsán 14. prosince 1995 v Paříži.² Dohoda ukončovala tři a půl roku trvající mezinárodní konflikt v Bosně a zároveň vymezovala základní kontury poválečného státně-politického uspořádání Bosny a Hercegoviny.

Tzv. daytonská dohoda byla dokumentem vnitřně velice komplikovaným a rozporným. Snažila se udržet jednotný stát (Bosnu a Hercegovinu) a zároveň fakticky souhlasila s jeho vnitřním politickým rozdělením (Federace Bosny a Hercegoviny, Republika srbská). Její ideoví tvůrci – američtí politici a diplomaté možná až přespříliš věřili v rychlý stabilizační účinek mírové situace a oktrojovaného ústavního systému.

Daytonská dohoda nemohla být vzhledem k předchozímu vývoji bosenské války koncipována jinak než jako všestranný kompromis. Musela nutně ponechat zúčastněným stranám pocit, že sice nikdo nevyhrál, ale také neprohrál. K paradoxům politiky patří, že mír v Daytonu

¹ Doc. PhDr. Ladislav Hladký, CSc. je zaměstnanec Historického ústavu AV ČR v Brně a autor monografií *Bosna a Hercegovina: historie nešťastné země* (1996) a *Bosenská otázka v 19. a 20. století* (2005). Kontaktní adresa: Historický ústav AV ČR – pobočka Brno, Veveří 97, 602 00 Brno, telefon: 532 290 503; e-mail: hladky@brno.cas.cz.

² Plný text smlouvy lze nalézt např. na webových stránkách Vysokého představitele pro Bosnu a Hercegovinu (<http://www.ohr.int>, *The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina*) či v publikaci *Dejtonski mirovni sporazum*. Sarajevo 1996. Podrobný rozbor obsahu tzv. daytonské smlouvy viz např. Kasim I. BEGIĆ (1997): *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*. Sarajevo.

po více než třech letech krvavého konfliktu podepisovali ti samí lidé, kteří se na počátku podíleli na jeho podnícení. Daytonská dohoda nebyla podepsána jen kvůli politické síle a vlivu americké diplomacie, ale také proto, že několikaletá válka všechny bojující strany krajně vyčerpala. Dayton bývá v Bosně dodnes chápán jako určitý diktát z vnějšku. Popravdě však nebyly zneprátelené tábory schopné dopracovat se k jinému (lepšímu) řešení. Válka zde mohla za jistých okolností ještě dlouho pokračovat.

Politický a právní systém podaytonské Bosny je velmi složitý. Existence dvou entit, bosňácko-chorvatské federace a Republiky srbské, v sobě odráží dosažený poměr sil, který v zemi vznikl na konci války a který byl akceptovatelný pro všechny tehdejší zahraniční i domácí politické subjekty. Zvláště bosenští Srbové by existenci státně samostatné, územně integrální Bosny a Hercegoviny zřejmě nikdy nepřijali, pokud by jim nové zřízení nebylo ochotno garantovat vysokou míru samosprávy v podobě zvláštní politické jednotky.

Následující příspěvek chce ve stručnosti připomenout, jakým způsobem byla v uplynulém desetiletí daytonská dohoda zaváděna do politické praxe Bosny a Hercegoviny.

Kroky k realizaci tzv. daytonské dohody zahájilo mezinárodní společenství v podstatě okamžitě po podpisu mírových smluv.³ Co se týče vojenských aspektů dohod z Daytonu, povedlo se je více než 55 tisícům vojáků mezinárodních jednotek IFOR (*Implementation Force*), kteří se na přelomu roku 1995–1996 do Bosny přepravili, naplnit poměrně rychle a úspěšně. Zhruba do jednoho měsíce po zahájení vojenské operace se z Bosny stáhla většina cizích ozbrojenců, kteří se v předchozích letech – na nejrůznější způsob – v rámci bosenského konfliktu angažovali. Z území Bosny a Hercegoviny odešly nejen oficiální jednotky Chorvatské armády, ale také odborný personál Jugoslávské armády a srbské paravojenské formace, které za války pomáhaly bosenským Srbům. V neposlední řadě musely zemi opustit také dva tisíce dobrovolníků z islámských zemí, kteří bojovali v rámci muslimských jednotek Armády Bosny a Hercegoviny. Někteří z „mudžahidů“ v Bosně však přesto zůstali. Vyhoštění se vyhnuli tím, že se oženili

³ Souhrnně o vývoji Bosny a Hercegoviny v podaytonském období: Carl BILDIT (1998): *Misija mir*. Sarajevo; Wolfgang PETRITSCH (2002): *Bosna i Hercegovina od Daytonu do Evrope*. Sarajevo; *Dejtonski mirovni sporazum. Četiri godine iskustva (Stavovi Demokratske alternative BiH. Okrugli sto – Sarajevo 18. marta / ožujka 2000 g.)*. Sarajevo 2000; Slavo KUKIĆ (2001): *Demografske promjene i položaj manjina u Bosni i Hercegovini*. Maribor; Sumantra BOSE, *Bosnia after Dayton. Nationalist Partitions and International Intervention*. London 2002; Ladislav HLADKÝ (2005): *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. Brno. (Aktuální údaje o činnosti mezinárodních organizací v současné Bosně a bosenských institucí viz na jejich webových stránkách. Na některé nejdůležitější internetové zdroje upozorníme v rámci následujícího pojednání.)

s místními muslimkami a zažádali o bosenské občanství. Veškerá těžká vojenská technika v Bosně byla během několika týdnů stažena do kasáren a dána pod kontrolu mezinárodních sil.

Na počátku jara 1996, asi tři měsíce od zahájení mírové mise, ukončily jednotky IFOR oddělování zneprátelených bosenských táborů vytvořením demilitarizovaného pásma o šířce 4 km a celkové délce 1080 km. Takto vzniklá tzv. daytonská linie rozdělila území Bosny a Hercegoviny na dvě politické části (entity) – Federaci Bosny a Hercegoviny (FBH) a Republiku srbskou (RS). Vojenská přítomnost jednotek NATO, v nichž přes dvě třetiny tvořili vojáci z USA, Velké Británie, Francie, Itálie, Německa a Turecka, umožnila v průběhu roků 1996 a 1997 poměrně rychle stabilizovat vnitřní situaci v Bosně. V následujících letech zde docházelo ke střetům mezi příslušníky jednotlivých etnických skupin jen zcela výjimečně. V průběhu roku 1997 mohla být proto mise IFOR formálně ukončena, počet zahraničních vojáků snížen zhruba na 37 tisíc a dohled nad klidem zbraní předán jednotkám SFOR (*Stabilisation Force*), jejichž jádrem nadále zůstali vojáci NATO. Ke konci roku 2003 působilo v Bosně a Hercegovině ještě přibližně 12 tisíc příslušníků oddílů SFOR z více než třiceti států světa.⁴ V závěru následujícího roku (oficiálně od 2. prosince 2004) přešel úkol zajišťování mírových podmínek pro další pokračování daytonského procesu na vojenské jednotky Evropské unie – EUFOR (*European Union Force*), které v Bosně rozmístily sedm tisíc mužů. (Krátko předtím přenesení mandátu z jednotek SFOR na EUFOR posvětila také Rada bezpečnosti OSN.)

Bosenská metropole Sarajevo se od března 1996 stala opět víceméně jednotným a otevřeným městem. Naprostá většina sarajevských městských čtvrtí přešla pod správu FBH. (V rámci tzv. Východního – srbského – Sarajeva zůstaly pouze některé okrajové části, např. Lukavica a Pale.) Těsně po skončení války však panovala mezi jednotlivými národnostními komunitami v Bosně stále ještě velká nedůvěra. Naprostá většina bosenských Srbů, kteří do konce války žili na předměstích bosenské metropole (zhruba 80 tisíc), se v prvních měsících roku 1996 pod vlivem cílené nacionální propagandy Karadžićových stoupců z citadely RS v Pale a z obav před možnými represemi po nastolení nové správy rozhodla město opustit. Na sarajevských předměstích koncem roku 1996 zůstalo jen asi osm tisíc bosenských Srbů. Ve větším počtu se začali Srbové do Sarajeva znovu vracet až v průběhu let 1999–2003. Za masivní finanční podpory mezinárodních organizací (použito bylo téměř 400 milionů marek) se v průběhu druhé poloviny 90. let podařilo v Sarajevu z větší části zahladit stopy několikaletého válečného obléhání (oprava domů a městské dopravy, znovuotevření některých podniků, škol,

⁴ Tabulku o početních stavech a národnostním složení mezinárodních jednotek IFOR/SFOR z let 1996–2001 viz W. PETRITSCH, c. d., s. 390-391.

nemocnic a kulturních institucí). Předválečný, typicky multietnický charakter města, se však bezezbytku neobnovil. V roce 1991 žilo v Sarajevu přibližně 530 tisíc obyvatel, z toho bylo 35 tisíc (6,6 %) bosenských Chorvatů, 260 tisíc (49,2 %) bosenských Muslimů, 157 tisíc (29,8 %) bosenských Srbů, 57 tisíc (10,7 %) Jugoslávci a 19 tisíc (3,6 %) příslušníků dalších národností.⁵ Současný Kanton Sarajevo, tj. v podstatě celá někdejší sarajevská aglomerace, má zhruba 402 tisíce obyvatel, z toho 320 tisíc (80 %) představují Bosňáci. Značná část z nich se do Sarajeva přistěhovala teprve v průběhu války, většinou z východních, venkovských částí Bosny a ze Sandžaku. Bosenských Chorvatů žije v dnešním Sarajevu asi 27 tisíc (6,75 % obyvatel města) a bosenských Srbů 45 tisíc (11,25 %). 10 tisíc (2,5 %) obyvatel města patří k několika dalším, menším národnostem. V zahraničí, v postavení emigrantů, dodnes zůstává přes 100 tisíc předválečných obyvatel Sarajeva, většinou vzdělaných lidí.⁶ (V této souvislosti připomeňme, že zhruba 40 tisíc osob, převážně příslušníků inteligence a mladých lidí, odešlo z Bosny do ciziny ještě krátce po Daytonu. Důvodem jejich emigrace byla ztráta důvěry v rychlou normalizaci politických a hospodářských poměrů v zemi.⁷ Absence vzdělaných a společensky aktivních lidí se v následujících letech velmi negativně projevovala prakticky ve všech oblastech poválečné rekonstrukce Bosny a Hercegoviny.)

K relativnímu uklidnění situace došlo také v hercegovském Mostaru, i když i zde je nutné zdůraznit, že pouze částečně. Vzájemné obstrukce a obviňování mezi mostarskými Chorvaty a Bosňáky se vlekly ještě několik let po válce. Radikálové uvnitř obou znepřátelených táborů se stáhli do pozadí teprve po nátlaku zemí EU, které pohrozily, že zastaví přísun veškeré ekonomické pomoci určené na obnovu válkou poničeného města. Teprve od roku 1998 začala fungovat společná chorvatsko-bosňácká správa v centru Mostaru a obyvatelům byl umožněn volný pohyb v rámci celé městské aglomerace. Rozdíl mezi „chorvatskými“ a „bosňáckými“ částmi města jsou však dodnes značné. (Chorvatská část města zaznamenala v závěru 90. let intenzivní hospodářský a obchodní vzestup. Stala se výkladní skříní „úspěchů“ západo-hercegovské politické a hospodářské mafie, která za války nebývala zbohatla. Bosňácké části Mostaru zůstaly naopak stále dosti chudé.) Přetrvávající výraznou dvojkolejnost v každodenním životě hercegovské metropole lze doložit mj. i existencí dvou samostatných mostarských univerzit – bosňácké (*Univerzitet „Džemal Bijedić“*) a chorvatské (*Sveučilište u Mostaru*). Odbourat

⁵ Viz Valerijan ŽUJO (1997): *Sarajevo: fotomonografija*. Sarajevo, s. 181.

⁶ Údaje o počtu obyvatel Sarajeva byly převzaty z webových stránek Úřadu pro statistiku Federace Bosny a Hercegoviny (stav k 30. 6. 2003). Srov. <http://www.fzs.ba>.

⁷ Srov. S. KUKIĆ, c. d., s. 75-82.

vzájemné animozity mezi oběma etnickými společenstvími v Mostaru se ekonomickými a politickými prostředky nadále snaží mezinárodní organizace. Těm se v roce 2003 např. podařilo opětovně vztyčit oblouk tzv. Starého mostu, který se zřítíl do vln Neretvy v listopadu 1993. V následujícím roce byl most slavnostně předán k užívání veřejnosti. Zda obnova tohoto staletého symbolu města dopomůže v Mostaru k obnově předválečných poměrů, ukáže zřejmě až čas.

Značného pokroku bylo v Bosně a Hercegovině naopak dosaženo v oblasti obnovy infrastruktury a zajištění volného pohybu občanů. Za války bylo v Bosně poničeno přes dva tisíce kilometrů komunikací a více než 70 velkých mostů. V období let 1996–1999 poskytly mezinárodní organizace, v první řadě Světová banka a EU, Bosně celkem 5,1 mld. dolarů na obnovu a rekonstrukci. Za čtyři roky po válce se podařilo mj. opravit: 60 % poškozených silnic a železnic, prakticky všechny mosty (včetně silničních a železničních mostů přes řeku Sávu), 13 vodních a 12 tepelných elektráren, téměř celou předválečnou telefonní síť a také velkou část z poškozených škol, nemocnic a dalších veřejných budov.⁸

Do roku 1999 byly zprovozněny pravidelné autobusové linky uvnitř obou entit. Federaci Bosny a Hercegoviny propojila řada mezinárodních autobusových spojů s Chorvatskem, Slovinskem, Německem a dalšími západoevropskými státy. Z Republiky srbské jezdily autobusy zprvu pouze do Svazové republiky Jugoslávie, postupně bylo však možno i odtud cestovat do řady evropských zemí. (Důvody rychlé obnovy autobusové sítě byly v první řadě ekonomické. V Bosně a Hercegovině bylo po válce jen minimálně pracovních příležitostí. Velké množství lidí z RS, ale i z FBH, bylo nuceno hledat zaměstnání v cizině.)

Jestliže se ještě zhruba do roku 1998 bylo možno setkat při překračování tzv. daytonské linie uvnitř Bosny a Hercegoviny s občasnými policejními a vojenskými kontrolami, v následujících letech se již mohli bosenští občané pohybovat po celém území státu prakticky bez větších omezení. (Problémem přirozeně zůstávaly oblasti, kde nebylo ukončeno vyčištění od min.) Od roku 1999 byl zahájen pravidelný provoz autobusových linek propojujících obě politické entity a v roce 2002 byla obnovena nákladní a osobní doprava i na bosenské železniční transverzále vedoucí z Chorvatska přes Prijedor, Banja Luku, Doboju, Sarajevo a Mostar do chorvatského přístavu Ploče na jadranském pobřeží.

V průběhu druhé poloviny 90. let se také podařilo zformovat a uvést do života celý složitý systém politických a správních orgánů v Bosně a Hercegovině. (Této problematice je věnován samostatný příspěvek kolegy Damira Kasuma, proto budu velmi stručný.)

⁸ Srov. W. PETRITSCH, c. d., s. 183-184.

Politický systém Bosny a Hercegoviny vznikl zčásti v průběhu války, zčásti je určen zásadami stanovenými v daytonských smlouvách, konkrétně v Anexu 4 – Ústavě Bosny a Hercegoviny. Fungování tohoto systému (jedná se o tzv. konsociační model, jehož cílem je udržení funkčního vládnutí ve státě, který je etnicky hluboce rozdělen) je přirozeně velice těžkopádné, neboť je založeno na přísném dodržování principu parity a pokud možno i dosažení názorového konsensu.

Názorový konsensus, jako základ většiny přijímaných legislativních norem, je však v současné Bosně a Hercegovině, kde tři hlavní národnostní komunity spolu neustále tvrdě soupeří a politické struktury jsou stranicky velice roztržité a nepevné, stále ještě obtížně dosažitelný. V letech 1996–1997 političtí reprezentanti jednotlivých bosenských nacionálních stran činnost legislativních orgánů Bosny a Hercegoviny, resp. jim nevyhovující zákonná nařízení často bojkotovali. Aby se proces tzv. implementace, tj. naplňování daytonských mírových dohod, mohl vůbec posouvat dopředu, přijala mezinárodní Rada pro implementaci míru na svém zasedání v Bonnu v prosinci 1997 velice důležité rozhodnutí, aby byly Vysokému představiteli v Bosně a Hercegovině, jako rozhodujícímu garantovi úspěchu mírového procesu, výrazně zvýšeny jeho pravomoci. V rámci zvýšených pravomocí (tzv. *Bonn powers*) může Vysoký představitel mj. odvolat z úřadu jakéhokoliv představitele bosenské státní správy či samosprávy, včetně členů vlád a Předsednictva Bosny a Hercegoviny, pokud se prokáže, že záměrně komplikují nebo dokonce sabotují naplňování mírového procesu. V případě, že zvolené orgány nejsou schopny ve stanovených časových lhůtách řádně projednat a schválit nezbytné zákony, mohou tyto zákony vejít v platnost na základě rozhodnutí a výnosu Úřadu Vysokého představitele (*Office of the High Representative – OHR*). Vysoký představitel může také uplatnit vůči kterékoli bosenské politické straně finanční či administrativní sankce až po zákaz její činnosti.⁹

Podíl mezinárodních orgánů, zvláště pak Vysokého představitele, na politické stabilizaci Bosny a Hercegoviny byl v druhé polovině 90. let zásadní. Vysoký představitel měl zpočátku v Bosně a Hercegovině působit jen jako pojistka při realizaci daytonských dohod. Jak se však

⁹ Ve funkci Vysokého představitele v Bosně a Hercegovině se doposud vystřídali: švédský diplomat Carl Bildt, ve funkci působil od 14. prosince 1995 do 18. června 1997; španělský politik Carlos Westendorp, 18. června 1997 – 18. srpna 1999; rakouský diplomat Wolfgang Petritsch, 18. srpna 1999 – 27. května 2002; od 27. května 2002 funkci zastával britský politik Paddy Ashdown. Ten má 31. ledna 2006 předat funkci novému Vysokému představiteli – německému diplomatovi Christianu Schwartz-Schillingovi, kterého vybrala mezinárodní Rada pro implementaci míru na zasedání v Paříži 14. prosince 2005. (O činnosti úřadu Vysokého představitele v Bosně a Hercegovině viz webové stránky tohoto orgánu: <http://www.ohr.int>.)

později ukázalo, bez jeho přímých zásahů, resp. rozhodnutí, by se byl mírový proces v Bosně jen stěží posouval kupředu.

Příkladem může být kompromisní řešení problému Brčka – dopravně a strategicky důležitého města na severovýchodě Bosny, kde před válkou žilo přes 44 % Muslimů, 25 % Chorvatů, 21 % Srbů a kolem 10 % obyvatel dalších národností.¹⁰ V průběhu války vojenské jednotky bosenských Srbů Brčko a jeho okolí prakticky „vyčistily“ od všech Nesrbů. Na základě daytonských dohod bylo Brčko, jako životně důležitá spojnice mezi západní a východní polovinou RS, ponechána pod správou bosenských Srbů s dodatkem, že o jeho konečném politicko-správním statusu rozhodne po roce mezinárodní arbitráž.

V únoru 1997 vydala arbitrážní komise výnos, v němž se uvádělo, že v Bosně stále ještě nevznikly podmínky, které by umožnily přijmout definitivní řešení otázky Brčka. V důsledku toho došlo k prodloužení stávajícího stavu, tj. srbské kontroly nad městem, ještě o jeden rok. Pro urychlení vnitřní stabilizace regionu (zavedení demokratické samosprávy ve městě, obnovy infrastruktury a místního hospodářství, vytvoření podmínek pro návrat uprchlíků ad.) byl však krátce nato vytvořen úřad mezinárodního *supervizora* (dohlázeje) nad Brčkem. 17. dubna 1997 Vysoký představitel v Bosně a Hercegovině jmenoval prvním supervizorem v Brčku amerického diplomata Roberta Williama Farranda.¹¹

Konečné rozhodnutí o Brčku bylo přijato v březnu 1999. Město nepřipadlo ani RS, ani FBH. Formálně dnes Brčko se svým okolím náleží oběma politickým entitám, v praxi však představuje zvláštní samosprávnou jednotkou v rámci Bosny a Hercegoviny s názvem „Distrikt Brčko“, která je postavena naroveň se správními strukturami FBH a RS. Brčko získalo vysokou míru samosprávy v podobě multietnický složeného místního parlamentu. Dohled nad realizací procesu implementace nadále zůstal mezinárodnímu supervizorovi, hlavní zodpovědnost za politické fungování nových správních struktur v Brčku byla však přenesena na společnou bosensko-hercegovskou vládu.

Samospráva Distriktu Brčko začala oficiálně pracovat od 8. března 2000. Nové orgány si za hlavní úkol stanovily hospodářskou a sociální stabilizaci v regionu a mj. také návrat uprchlíků.

¹⁰ Srov. výsledky sčítání obyvatelstva v Bosně a Hercegovině z roku 1991: časopis Stanovništvo [Beograd] 28-29, 1990-1991, s. 289-292.

¹¹ V úřadu supervizora v Brčku se doposud vystřídali: americký diplomat Robert William Farrand, ve funkci působil od 17. dubna 1997 do 2. června 2000; americký diplomat Gary L. Matthews, 2. června 2000 – 14. března 2001; německý diplomat Gerhard Sontheim, 14. března 2001 – 20. dubna 2001; americký diplomat Henry Lee Clarke, 20. dubna 2001 – 1. října 2003; podruhé německý diplomat Gerhard Sontheim, 1. října 2003 – 18. ledna 2004; 18. ledna 2004 nastoupila do funkce americká diplomatka Susan R. Johnson.

V následujícím období se do rozvoje Brčka investovalo přes 150 milionů marek. V letech 2000–2005 se do města vrátilo přes 21 tisíc původních obyvatel. Mezi navrátilci bylo téměř 15 tisíc Bosňáků, přes 3 tisíce Chorvatů a 2,5 tisíce Srbů.¹² (Celkově žije dnes v Distriktu Brčko, který zahrnuje území o rozloze 493 km², zhruba 80 tisíc lidí.)

Z ustavení samostatného distriktu se dala odhadovat „celková strategie“ politického úsilí mezinárodní administrativy v Bosně. Ta si přála co možná největší posílení integračních prvků uvnitř Bosny a Hercegoviny jako jednotného státu a zároveň zvýraznění úlohy společné – centrální bosenské vlády. Brčko se v rámci této koncepce mělo fakticky stát dalším samosprávným (multietnickým) kantonem, jakousi „sponou“ mezi FBH a RS. Jednotlivé národní komunity v Bosně a Hercegovině se však k této strategii stavěly rozdílně. Zatímco především Bosňáci proces prohlubování „kantonizace“ Bosny a Hercegoviny podporovali, bosensští Srbové se myšlenke politicko-správní parcelace RS houževnatě bránili (a fakticky brání dodnes).

Jediné významnější nástroje, které byly v průběhu druhé poloviny 90. let schopny držet bosenské Srby při ideji zachování integrální Bosny a Hercegoviny, byly nástroje ekonomické. Významných úspěchů v oblasti obnovy základních ekonomických prvků formálně jednotného státu a společných státních symbolů se podařilo dosáhnout až v pořadí druhému Vysokému představiteli v Bosně a Hercegovině, kterým se po Carlu Bildtovi stal v červnu 1997 španělský politik Carlos Westendorp.

Westendorp krátce po svém nástupu uvedl v život Centrální banku Bosny a Hercegoviny jako základní nástroj pro následné ekonomické reformy. (V letech 1997–2004 stál v čele banky Novozélandčan Peter Nicoll.) Brzy nato započaly práce na zavedení společné celobosenské měny. Dosavadní praxe, tj. paralelní užívání jugoslávských dinárů v RS, chorvatských kun v oblastech obývaných bosenskými Chorvaty, a bosenských dinárů (fakticky však německých marek) na územích pod kontrolou Bosňáků, více než názorně dokumentovala úplný rozpad celobosenských státně-politických a hospodářských struktur. Paralelně fungující měny vytvářely uvnitř Bosny tři oddělené, navzájem prakticky nekooperující hospodářské prostory.

22. června 1998 bylo v Bosně a Hercegovině oficiálně dáno do oběhu nové platidlo – konvertibilní marka (KM). Její kurs vůči marce německé (DM) byl od samého začátku stanoven

¹² Přesné údaje o počtu uprchlíků a přesídlenců viz na webových stránkách bosensko-hercegovské pobočky Agentury OSN pro uprchlíky (UNHCR): <http://www.unhcr.ba>.

poměrem 1 : 1. Předností nové měny bylo, že její hodnota byla stabilní, garantovaná navíc Světovou bankou a aktuální hodnotou německé marky.¹³

Novou měnu zprvu užívali pouze Bosňáci. Bosenští Srbové a Chorvati se zarputile drželi svých dosavadních platidel, neboť ta je propojovala s jejich matičními státy – Svazovou republikou Jugoslávií a Chorvatskem. Pokračující veliká inflace v SRJ a zejména problém vyplácení důchodů a dalších sociálních dávek v Bosně (ty se po zavedení nového platidla mohly vyplácet pouze v KM) poměrně rychle přiměly bosenské Srby, aby novou („tvrdou“) měnu akceptovali. Obdobně se k problému záhy postavili také bosenští Chorvati.

Přibližně v téže době se Westendorpovi podařilo formou tzv. Bonn powers prosadit také nové společné státní symboly Bosny a Hercegoviny. Od začátku února 1998 se začala užívat nová vlajka Bosny a Hercegoviny (žlutý trojúhelník, symbolizující tři bosenské národy, na modrém podkladě z jedné strany lemovaný pásem bílých hvězd), státní znak (fakticky kopírující vlajku), hymna (zpočátku beze slov) a nové společné poznávací značky automobilů. Kuriozitou bylo, že z písmen mohla být na značkách použita pouze ta, která měla stejnou podobu v latině i cyrilici, tj. A, E, J, K, M a T.

Problémem mezi entitami byly také několik let existující rozdílné cestovní pasy (většina bosenských Chorvatů používala při vycestování do ciziny pas Republiky Chorvatsko, Srbové vlastnili nadále pasy někdejší Jugoslávie a Bosňáci se prokazovali pasy nezávislé Bosny). Vysoký představitel tlačil již v roce 1998 na zavedení společných bosensko-hercegovských cestovních dokladů. Politické orgány RS však trvaly na tom, aby byla uvnitř pasu jako důležitý prvek zvýrazněna příslušnost ke konkrétní politické entitě. Jak se však záhy ukázalo, vyznačení názvu Republika srbská dělalo nemalé „problémy“ mnohým bosenským Srbům, kteří se pokoušeli vycestovat do sousedního Chorvatska, kde se zajímali zejména o osud svých „vikendic“, které před válkou vlastnili na pobřeží Jaderského moře. Od roku 2000 získal proto bosenský pas jednotnou celostátní (neutrální) podobu, bez označení politické entity.

Dalším prvkem posilujícím státní integritu Bosny a Hercegoviny bylo přijetí Zákona o státní hraniční službě, který vstoupil v platnost 13. ledna 2000. (Do té doby ochrana bosenských hranic prakticky neexistovala. To přirozeně vytvářelo ideální podmínky pro pašování cizího zboží a rozvoj „šedé ekonomiky“.) Avšak teprve v průběhu roku 2002 začali působit na hraničních přechodech s cizinou první příslušníci oficiální Celní kontroly Bosny a Hercegoviny.¹⁴

¹³ I po zániku německé marky z důvodu přechodu Německa k euru se v Bosně a Hercegovině nadále používá konvertibilní marka, označovaná též jako bosenská marka – BAM. Její kurs k euru je stabilní, 1 euro = 1,95 BAM.

¹⁴ Srov. W. PETRITSCH, c. d., s. 105-109.

Bosna a Hercegovina jako stát se v průběhu let 1996–2004 stala členem několika desítek mezinárodních politických, hospodářských a kulturních organizací. Z politického hlediska má pro ni největší váhu členství v OSN, Organizaci pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Středoevropské iniciativě (CEI), Organizaci islámské konference (OIC) a v roce 1997 ustaveném regionálním Sdružení pro spolupráci v jihovýchodní Evropě (SEECP), na jehož práci se podílejí Chorvatsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko a Černá Hora, Rumunsko, Bulharsko, Makedonie, Albánie, Řecko a Turecko, resp. též v roce 2000 nově vzniklé Jadransko-jónské iniciativě (AJI), sdružující Itálii, Slovinsko, Chorvatsko, Bosnu a Hercegovinu, Srbsko a Černou Horu, Makedonii, Albánii a Řecko.

Jako výraz uznání postupující stabilizace uvnitř bosenské společnosti (včetně vytvoření elementárních podmínek pro fungování demokratického právního řádu a respektování občanských a menšinových práv) lze označit přijetí Bosny a Hercegoviny do Rady Evropy, k němuž došlo 24. dubna 2002.¹⁵

Za strategický cíl své zahraniční politiky považuje dnes Bosna a Hercegovina postupné začleňování do procesu evropské a transatlantické integrace. Bosna chce v následujících letech usilovat, aby byla přijata do Světové obchodní organizace (WTO), aby mohla podat žádost o přičlenění k Evropské unii (EU) a perspektivně zvažovat i vstup do NATO, zprvu alespoň zapojením do přípravného programu Partnerství pro mír.¹⁶ Jako podmínky pro zapojení do programu Partnerství pro mír stanovilo NATO Bosně a Hercegovině několik podmínek: sjednotit velení doposud samostatných armád FBH (zhruba 30 tisíc mužů) a RS (10 tisíc vojáků) a vytvořit společné ministerstvo obrany; redukovat početní stav armády a podrobit ji civilní kontrole; zlepšit spolupráci všech bosenských institucí s vyšetřujícími orgány Mezinárodního tribunálu pro vyšetřování válečných zločinů spáchaných v bývalé Jugoslávii (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY*) v Haagu. Z jednotlivých bodů se Bosně na přelomu roku 2003–2004 podařilo ustavit společné ministerstvo obrany (do jeho čela byl postaven bosenský Srb Nikola Radovanović), v dalších oblastech je však postup bosenských úřadů stále dosti liknavý.

První šanci balkánským zemím (včetně Bosny), že i ony mohou v budoucnosti počítat se zintenzivněním spolupráce s Evropskou unií, dal summit EU v Soluni (*Thessaloniki Summit EU*), který se konal 12. června 2003. Na této konferenci byla oficiálně přednesena nabídka

¹⁵ O zapojení Bosny a Hercegoviny do práce Rady Evropy viz webové stránky Rady Evropy: www.coe.int.

¹⁶ O hlavních cílech bosenské zahraniční politiky viz webové stránky Ministerstva zahraničních věcí Bosny a Hercegoviny: <http://www.mvp.gov.ba>.

skupině zemí tzv. Západního Balkánu k zahájení procesu integrace s EU. V samotné Bosně byla tato iniciativa oceněna jako povzbuzení pro další období.¹⁷ V listopadu 2003 zveřejnila Evropská komise seznam 16 oblastí (hospodářských, legislativních aj.), ve kterých musí Bosna a Hercegovina dosáhnout podstatného pokroku, než bude moci zahájit alespoň jednání o podpisu Stabilizační a asociační dohody (SAA) s Evropskou unií.

Současná EU ve vztahu k Bosně a Hercegovině zdůrazňuje, že tento stát musí začít výrazněji fungovat jako jeden celek. Stále zřetelněji se totiž ukazuje, že tzv. daytonské uspořádání se stává citelnou brzdou veškerého pokroku v Bosně. Orgány EU v Bosně stále obtížně hledají – po politické i hospodářské stránce efektivní a plně funkční – partnery. Dosavadní politický a správní systém Bosny a Hercegoviny je přespříliš roztržštěný. Pozice celostátních orgánů jsou nadále poměrně slabé. Instrukce jednotlivých entit a kantonů, charakteristické velice početnými skupinami úředníků a byrokratů, jež jsou úzce napojeny na vládnoucí nacionální strany, jsou ideálním prostředím pro bujení klientelistických sítí a rozsáhlou korupci. V interakci s orgány EU se však regionální bosenské instituce chovají dosti nekompetentně. EU proto v posledních letech po Bosně požadovala, aby před zahájením vyjednávání o asociační dohodě posílila alespoň v některých základních oblastech akceschopnost orgánů a úřadů s celostátní působností: Bosna má zajistit fungování jednotně řízené policie na území celého státu (společná komise ministerstev vnitra FBH a RS začala s tímto cílem pracovat od podzimu 2005); zabezpečit celoplošné vysílání bosenské televize a rozhlasu (doposud bylo centrálně každodenně zajišťováno jen krátké – zhruba hodinové – zpravodajství); připravit podmínky pro postupné sladňování všech bosenských právních a hospodářských norem s legislativou EU, atd.

Vyjednávání Bosny a Hercegoviny o podpisu asociační dohody s EU má začít v lednu 2006. Bosna je poslední zemí Západního Balkánu, která do vyjednávacího procesu vstoupí. (V tomto směru ji předstihly nejen Srbsko a Černá Hora, ale dokonce i Albánie.) Snahou bosenských vládních orgánů je, aby jednání o SAA skončila pokud možno do konce roku 2006.

¹⁷ O průběhu a významu summitu EU v Soluni srov. např. Bosanskohercegovački Dani. Nezavisni News Magazin [Sarajevo] 2003, br. 314, 20.6.2003 (viz <http://www.bbdani.com/arhiva>).